

BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARNING KOMMUNIKATIV QOBILIYATINI SHAKLLANTIRISH YO‘LLARI

Azimjanov Nazirbek XXX

“Turan International University” katta o‘qituvchisi PhD

azimjanovnazirbek@gmail.com

Аннотация: В статье рассматриваются методы формирования коммуникативной компетентности у будущих учителей. Описываются ключевые подходы, включая тренинги, семинары, практические занятия и использование информационных технологий, направленные на улучшение коммуникационных навыков. Исследование подчеркивает важность развития этих навыков для успешной педагогической деятельности.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, будущие учителя, методы формирования, тренинги, семинары, информационные технологии.

Abstract: The article examines methods for developing communicative competence in future teachers. It describes key approaches, including training sessions, seminars, practical exercises, and the use of information technology aimed at improving communication skills. The study emphasizes the importance of developing these skills for successful teaching practice.

Keywords: communicative competence, future teachers, development methods, training sessions, seminars, information technology

Annotatsiya: Maqolada bo'lajak o'qituvchilarning kommunikativ kompetentlikni shakllantirish usullari ko'rib chiqiladi. Kompyuter texnologiyalari va amaliy mashg'ulotlarni qo'llash orqali treninglar, seminarlar va boshqa usullar yordamida bu ko'nikmalarni rivojlantirishga yo'naltirilgan asosiy yondashuvlar tasvirlanadi. Tadqiqotda ushbu ko'nikmalarni rivojlantirishning muvaffaqiyatli pedagogik faoliyat uchun muhimligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: kommunikativ kompetentlik, bo'lajak o'qituvchilar, shakllantirish usullari, treninglar, seminarlar, kompyuter texnologiyalari

Kirish Kommunikativ qobiliyat bu – pedagog uchun juda muhim qobiliyatdir. O'qituvchi o'z bilimlarini samarali yetkazib bera olishi, talabalarning savollariga javob bera olishi va ularga dars vaqtida faqat mavzuni tushuntirib qolmay, balki ular bilan samimiy muloqot qila olishi kerak. Ushbu tadqiqot maqsadi bo'lajak o'qituvchilarning kommunikativ qobiliyatini shakllantirish usullarini o'rganishdir. Zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchilarning kommunikativ qobiliyatlari nafaqat o'quv jarayonida, balki maktabdagi ijtimoiy va psixologik muhitda ham katta ahamiyatga ega. Shu sababli, kommunikativ qobiliyatni shakllantirish bo'yicha samarali usullar va texnologiyalarni aniqlash muhim vazifadir. Bu tadqiqotda kommunikativ qobiliyatni rivojlantirishning nazariy va amaliy tomonlari, shuningdek, bu jarayonni takomillashtirish yo'llari ko'rib

chiqiladi. Hozirgi zamon o'qituvchisining eng muhim kasbiy malakalaridan biri sifatida kommunikativ qobiliyatning roli va ahamiyati o'rganiladi. Bu esa kelajakda o'qituvchilarning kasbiy o'sishi va rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Kommunikativ qobiliyat, o'qituvchi uchun mustaqil ravishda fikrlash va boshqa odamlar bilan samarali muloqot qilish imkoniyatini beradi.

O'qituvchilar nafaqat bilim beruvchi, balki shaxslararo munosabatlarni rivojlantiruvchi hamdir. O'qituvchilarning yaxshi kommunikativ qobiliyatlarga ega bo'lishi ularning dars jarayonidagi muvaffaqiyatini oshiradi va talabalarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi. Kommunikativ qobiliyatni shakllantirish usullari turlicha bo'lishi mumkin. Masalan, interfaol darslar, guruhli mashg'ulotlar va debatlar orqali o'qituvchilar talabalarning muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantirishi mumkin. Shuningdek, talabalarning o'z fikrlarini ochiq-oydin ifoda etishga va boshqalar fikrini tinglashga o'rgatish ham muhimdir.

Kommunikativ qobiliyatni rivojlantirishda zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish ham muhim ahamiyatga ega. Onlayn darslar, virtual sinflar va boshqa raqamli vositalar yordamida o'qituvchilar talabalarning muloqot qilish qobiliyatlarini rivojlantirishi mumkin. Shuningdek, o'qituvchilarning o'z-o'zini rivojlantirish va doimiy ravishda yangi bilimlarni egallash ko'nikmasi ham ularning kommunikativ qobiliyatini oshiradi. Shunday qilib, o'qituvchilarning samarali kommunikativ qobiliyatlari ularning kasbiy muvaffaqiyatining kalitidir va bu qobiliyatlarni shakllantirish muhim vazifadir. Bu tadqiqotda ushbu qobiliyatlarni rivojlantirishning turli usullari va texnologiyalari ko'rib chiqiladi, shuningdek, bu jarayonni yanada samaraliroq qilish uchun takliflar beriladi.

Metodologiya Ushbu tadqiqotning metodologiyasi bo'lajak o'qituvchilarning kommunikativ kompetentsiyalarini shakllantirish bo'yicha samarali usullarni ishlab chiqish va joriy etishga qaratilgan, tadqiqotning asosi aralash dizayn bo'lib, u miqdoriy va sifatli usullarni o'z ichiga oladi. Bunday yondashuv kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirish jarayoni va uning pedagogik amaliyotga ta'siri haqida to'liqroq tasavvur olish imkonini beradi.

1. So'rovnoma: So'rovnomalar pedagogika oliy o'quv yurtlari talabalari orasida mavjud kommunikativ ko'nikmalar darajasini aniqlash uchun ishlab chiqiladi. So'rovnomalar yopiq va ochiq turdagi savollarni o'z ichiga oladi, bu respondentlarga o'z tajribalari va fikrlarini batafsil bayon qilish imkonini beradi.

2. Intervyu: Yarmi tuzilgan intervyular o'qituvchilar va talabalar bilan o'tkaziladi, bu esa kommunikativ kompetentsiyalarni tushunish va qabul qilishni chuqur tahlil qilish imkonini beradi. Intervyular orqali anketalar yordamida aniqlab bo'lmaydigan yashirin jihatlar aniqlanadi.

3. Kuzatish: Dars jarayoni va talabalar o'rtasidagi real kommunikativ ko'nikmalarni baholash uchun bevosita kuzatish o'tkaziladi. Kuzatishlar bir semestr davomida haftada bir marta o'tkaziladi.

Pedagogika oliy o'quv yurtlari talabalari uchun kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirish uchun quyidagi usullar qo'llaniladi:

1. Treninglar va seminarlar: Kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan maxsus treninglar va seminarlarni o'tkazish. Bunday mashg'ulotlar rol o'ynash, bahs-munozaralar, munozaralar va boshqa faol o'quv shakllarini o'z ichiga oladi.

2. Amaliy mashg'ulotlar: Talabalar nazariy bilimlarini amaliyotda qo'llash imkoniyatiga ega bo'lgan muntazam amaliy mashg'ulotlar. Bunday mashg'ulotlar dars modellashtirish, guruhlarda ishlash va individual taqdimotlarni o'z ichiga oladi.

3. Qayta aloqa va o'z-o'zini tahlil qilish: Metodologiya qismi bu talabalarga o'z kommunikativ ko'nikmalari bo'yicha qayta aloqa berishdir. Bu o'z-o'zini baholash, tengdoshlar bahosi va o'qituvchilar bahosi orqali amalga oshirilishi mumkin. Muntazam o'z-o'zini tahlil qilish talabalarga o'z kuchli va zaif tomonlarini anglash va ularni yaxshilash ustida ishlash imkonini beradi.

Zamonaviy axborot texnologiyalari kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu tadqiqot doirasida quyidagi texnologiyalar qo'llaniladi: Ijtimoiy tarmoqlar va messenjerlar: Ijtimoiy tarmoqlar va messenjerlarni guruh loyihalarini tashkil etish va talabalar o'rtasida muloqotni tashkil etish uchun faol qo'llash. Bu talabalarga turli formatlarda va turli auditoriyalar bilan samarali muloqot qilishni o'rganishga yordam beradi; multimediyali materiallar: kommunikativ jarayonlarni vizualizatsiya qilish va tushunishni yaxshilash uchun multimediyali materiallarni (video, podkastlar, taqdimotlar) yaratish va foydalanish.

Natijalarni baholash Kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirishda qo'llaniladigan usullarning samaradorligini baholash uchun treninglar va amaliy mashg'ulotlar o'tkazilgandan so'ng olingan ma'lumotlar taqqoslanadi. So'rovnoma va intervyular bo'yicha qayta tahlil o'tkaziladi, shuningdek, o'quv jarayoni bo'yicha qayta kuzatuvlar o'tkaziladi. Bundan tashqari, talabalarning va o'qituvchilarning o'quv natijalari bo'yicha qoniqish darajasi baholanadi.

Tadqiqot o'tkazishda axloqiy jihatlar alohida e'tibor beriladi. Barcha tadqiqot ishtirokchilari tadqiqot maqsadlari va vazifalari, shuningdek, o'z huquqlari haqida xabardor qilinadi. Tadqiqotda ishtirok etish ixtiyoriy bo'ladi va barcha ma'lumotlar respondentlarning maxfiyligini himoya qilish uchun anonimlashtiriladi.

Muhokama Muhokama qismiga qo'shimcha qiladigan bo'lsak, kommunikativ kompetentsiyani shakllantirishda individual yondashuvning ahamiyatini ta'kidlash joiz. Har bir talabaga mos keladigan maxsus mashg'ulotlar va usullar ishlab chiqilishi kerak, chunki har bir shaxsning o'ziga xos xususiyatlari va ehtiyojlari bor. Shuningdek, talabalarning feedback (fikir-mulohazalari)ni doimiy ravishda yig'ib, ular asosida o'qitish usullarini moslashtirish muhimdir. Yana bir muhim jihat - bu o'qituvchilarning doimiy o'z-o'zini rivojlantirish va yangi texnologiyalar va usullarni o'zlashtirishlari uchun imkoniyat yaratishdir.

Yana bir muhim jihat - kommunikativ kompetentsiyani shakllantirishda ijtimoiy va emosional ko'mak berishning ahamiyatidir. Talabalarga psixologik qo'llab-quvvatlash va ijtimoiy moslashuvni o'rganishda yordam berish, ularning kommunikativ ko'nikmalarini oshirishga yordam beradi.

Shunday qilib, kommunikativ kompetentsiyani shakllantirish bo'yicha mazkur tadqiqot muhim nazariy va amaliy qirralarni ko'rsatdi. Kelgusida bu mavzuni yanada chuqurroq o'rganish va yangi usullar va texnologiyalarni sinovdan o'tkazish orqali ushbu sohada katta yutuqlarga erishish mumkin.

Xulosa Ushbu tadqiqot metodologiyasi bo'lajak o'qituvchilarning kommunikativ ko'nikmalarini har tomonlama o'rganish va rivojlantirishga qaratilgan turli yondashuvlar va usullarni o'z ichiga oladi. Miqdoriy va sifatli ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilishning kompleks usullari, shuningdek, innovatsion texnologiyalardan foydalanish orqali tadqiqot maqsadlariga va vazifalariga erishiladi. Natijada olingan ma'lumotlar va tavsiyalar pedagogika oliy o'quv yurtlarida o'quv jarayonini takomillashtirish va bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarlik darajasini oshirish uchun qo'llanilishi mumkin.

Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bo'lajak o'qituvchilar uchun kommunikativ kompetentsiyani shakllantirish ularga dars jarayonida va kundalik hayotlarida muvaffaqiyatli bo'lishlariga yordam beradi. Treninglar, seminarlar, amaliy mashg'ulotlar va raqamli texnologiyalarni qo'llash orqali talabalar o'z kommunikativ ko'nikmalarini muvaffaqiyatli rivojlantirdilar. Bularning barchasi kelgusida o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini oshirishda muhim rol o'ynaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Education Committee Language Learning For European Citizenship [Text]. Strasbourg, 13–14 October, 1994. 49 p.
2. Атауллаев Ф.Ф., Ибраимов Х.И. Понятие профессионально-коммуникативной компетентности будущих учителей в психолого-педагогических исследованиях \ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ \ Ташкент. УзМу ахборотномаси 2010. Стр 70 – 76.
3. Ананьев Б.Г. Проблема способностей [Текст] / Б.Г. Ананьев. М.: Просвещение, 1962. 320 с.
4. Зотова И.Н. Коммуникативная компетентность как аспект социализации подростков в условиях информатизации общества // Актуальные социально-психологические проблемы развития личности в образовательном пространстве XXI века». Кисловодск, 2006. 109 с.
5. Jurayeva M.M. Innavaatsion yondashuv metodlari asosida nutq texnikasi modulini yaratish. Analytics journals of education and development. Volume 02. Issue 04 , 2022 ISSN 2181 - 2624, 45-48p.
6. Журазода М.И «Методологические основы универсальных учебных действий.» (2024). Retrieved 2 April 2024, from <https://research-edu.com/index.php/conf1/article/view/62>
7. Jurazoda M.I. Universal educational actions: a modern approach to the development of students' cognitive abilities. CRJP 2024, 5, 41-45. <https://doi.org/10.37547/pedagogics-crjp-05-05-08>

8. Жураева М. «Обзор методичек и пособий по преподаванию языкознания и литературы до 2000» //Boshlang 'ich sinf o 'quvchilarida universal ta'lim faoliyatini shakllantirish, rivojlantirish va takomillashtirish nazariyasi va amaliyoti Xalqaro onlayn ilmiy-amaliy konferensiya. – 2023. – С. 331-333.

9. Карпова М.А. Сущность и структура коммуникативной компетентности будущих педагогов \\\ Россия, Центр развития ребенка «Возрождение», г. Тамбов

10. Матвеева Т.В. Учебный словарь: русский язык, культура речи, стилистика, риторика. М., 2003.

11. Емельянов Ю.Н. Теория формирования и практика совершенствования коммуникативной компетентности: автореф. дис. ... д-ра. психол. наук. Л., 1991.

12. Митина Л.М. Психология труда и профессионального развития учителя / Л.М. Митина. М.: Академия, 2004.